

KURUCZ GYÖRGY

VÁLOGATÁS FESTETICS TASZILÓ KÖZPONTI BIRTOKIGAZGATÁSÁNAK 1848. ÉVI ÜGYIRATAIBÓL ÉS PROTOCOLLUMAIBÓL

Az 1848. év tavaszának európai eseményei, az üléselő pozsonyi országgyűlés tevékenységével kapcsolatos általános magyarországi várakozások, majd pedig a modern Magyarország megteremtését biztosítani hivatott törvények gyakorlati és lélektani hatása sajátos módon tükröződik a korszak uradalmi adminisztrációjának iratanyagában. Ugyanígy 1848 nyarától, illetve ősztől, midőn Magyarország önvédelmi harcra kényszerült, s Batthyány Lajos miniszterelnök kormánynak intézkedései következtében az uradalmi tisztek a honvédsereg szervezésével kapcsolatos utasítások, országos és megyei rendeletek végrehajtásával szembesültek, a fellelhető birtokigazgatási iratok alapján nem csak az adminisztratív és gyakorlati teendők, hanem a természetes dilemmák is kirajzolódnak az utókor előtt. A háború embert és anyagi javakat nem kímélő pusztítása szintén nyomon követhetővé válik a tisztai ülések tárgyyszerű jegyzőkönyvi anyagában, illetve a fennmaradt jelentésekben, mellékletekben.

Az alábbiakban a Magyar Országos Levéltárban (MOL) őrzött egykori Festetics családi levéltár (Fest. Lev.) keszthelyi ágának központi birtokigazgatási iratanyagából, a Directio 1848. évi protocollumaiból (P 279 382., 383. cs.), továbbá az ülésjegyzőkönyvekhez kapcsolódó mellékletekből, levelekből, vegyes iratokból (P 237 11. cs. 5.) adunk közre válogatást.¹ A szövegeket mai helyesírással, időrendben, az általános archeográfiai szabályoknak megfelelően közöljük.

¹ Az utóbbi időben két forráskiadvány is megjelent, melyek részben vagy teljes egészükben a Festetics-család keszthelyi ága egykori családi levéltárának 1848-ból származó iratanyagára épülnek. Kizárólag az uradalmi tisztek jelentéseit tartalmazza: Sándor Pál: Kiadatlan levéltári források 1848-ból. *Századok*, 1997/5. 1083-1100. Csertán Sándor zalai kormánybiztosnak a szabadságharc alatti szervezői, adminisztratív tevékenységét illusztrálja a keszthelyi uradalom tisztjeihez intézett egyik levele is, melyet az említett vegyes iratok (MOL P 237 11. cs. 5.) között találhatunk, s melyet Csertán egyéb vonatkozó irataival együtt nyomtatásban is olvashatunk: Molnár András: „Zalának elszállt lelke...” Csertán Sándor kormánybiztos jelentései és levelei 1849 május 26 – július 29. *Századok*, 1999/2. 328-372.

A közlésre kerülő iratok közt elsőként egy Festetics uradalmi alkalmazott, Rosemberszky Antal alügyész levelét olvashatjuk az 1848. március 15-én tartott Zala megyei közgyűlésről, Deák Ferenc követté választásának részleteiről. Rosemberszky levelére korábban már több szerző is hivatkozott, illetve a levélben említett, s mellékletként csatolt Csány Lászlótól származó beszámoló a pesti forradalmi eseményekről többen is közölték.² Rosemberszky levelének teljes szövege azonban tudomásunk szerint eddig még nem jelent meg nyomtatásban. Ezt követően három jegyzőkönyvrészletet olvashatunk a Directio eljárásaival, tiszti előterjesztéseivel kapcsolatban, melyek a jobbágyfelszabadítás következtében megszűnő robotszolgáltatások lehető legtovábbi biztosítására, illetve pótlására vonatkoznak. Ezt követően három, 1848. júniusában keletkezett forrás a nemzetőrség, illetve a honvédsereg szervezésével, felszerelésével kapcsolatos részletekről, az egykori úrbéreseket, továbbá városi polgárok hangulatáról, a Festetics-birtokok tisztikarához való viszonyáról szolgál érdekes adalékokkal.

Az 1848. szeptemberéből és októberéből származó szövegek előbb Jellačić várható támadásával kapcsolatban Csány László királyi biztosi tevékenységéhez³ nyújtanak további ismereteket, majd ezt követően a Festetics-birtokokra kivetett megyei hadfelszerelési hozzájárulás teljesítésére vonatkozó uradalmi tiszti előterjesztést olvashatunk Festetics Tasziló gróf részére Krajner Imre és Csaplovics Dániel tollából.⁴ A Directio jegyzőkönyvébe bekerült Festetics Tasziló 1848. október 6-i utasításának egy részlete is, melynek külön érdekessége, hogy keszthelyi tisztjeinek megemlíti a bécsi nép felkelését, Latour hadügyminiszter halálát. Ezt követően egy protocollumi bejegyzést találunk a cs. kir. csapatok pusztításáról, továbbá egy újabb, Krajner és Csaplovics által Fes-

² Rosemberszky levelére többször utal: Varga János: *A jobbágyfelszabadítás kivívása 1848-ban*. Bp., 1971. 55., 112. Ld. még: Simonffy Emil: *A jobbágyfelszabadítás Zala megyében*. Zalaegerszeg, 1974. 69. A levélből idézeteket közöl a bevezetőben, illetve Csány levelének részletét eltérő jelzettel újabban közreadja Sándor Pálnak az 1. jegyzetben hivatkozott közleménye, 1084., 1087-1088. és Hermann Róbert: Zala követe, Szentgrót képviselője. Deák Ferenc az 1848. évi rendi és az 1848. évi népképviselői országgyűlésen. (In:) Zala követe, Pest képviselője. *Deák Ferenc országgyűlési tevékenysége 1833–1873*. Szerk. Molnár András. *Zalai Gyűjtemény* 59. Zalaegerszeg, 2004.

³ A királyi és kormánybiztosok tevékenységéhez ld: Hermann Róbert: A kormánybiztosi rendszer 1848–1849-ben. *Hadtörténelmi Közlemények*, 1998. 1. sz. 28-74.

⁴ Az eredetileg jogi végzettségű Krajner és Csaplovics ekkor már évtizedek óta a család szolgálatában állt, illetve mindketten a Georgikonban is tanítottak. Arra is volt példa, hogy Krajner még Festetics Tasziló apja, Festetics László gróf megbízásából jelentéseket írt a korábbi évtizedek országgyűléseinek munkájáról.

tetics Tasziló részére küldött jelentést. Végezetül a Directio 1848. október 31-én kelt végzéséről olvashatunk, miszerint Zala megye kérésére 2000 forintot kölcsönöznek a honvédsereg felszerelése céljából.

Röviden szólunk kell a directionális felterjesztések címzettjéről, Festetics Tasziló grófról.⁵ A Georgikont alapító Festetics György unokája 1813-ban született. A szombathelyi gimnázium elvégzése után a pozsonyi jogakadémián tanult, majd 1834. január 27-én katonai szolgálatba lépett. Előbb hadnagy a volt a 2. számú chevaux-légers (könnyűlovas) ezrednél, majd ugyanezen év májusától a 8. Coburg huszárezred főhadnagya lett. Hosszabb galíciai szolgálatot követően Felix Schwarzenberg herceg kíséretében Angliába utazott, s részt vett Viktória királynő koronázásán. 1846-ban Wrbna altábornagy törzsében őrnagyi rangban részt vett a Habsburg-ellenes galíciai lengyel értelmiségi és nemesi mozgalom elfojtásában. Apja, Festetics László gróf halála után visszatért Keszthelyre, gazdálkodott, illetve Bécsben élt. Az egyik alább közlendő irat alapján tudjuk, hogy 1848. október 6-án, a bécsi nép felkelése idején a császárvárosban tartózkodott. A hónap további időszakában a horvátok elleni védelmet szervező Vidos József Vas megyei kormánybiztos mellett tevékenykedett, aki október 18-án Kossuth Lajoshoz, az Országos Honvédelmi Bizottmány elnökéhez intézett levelében említi, hogy a nyugati határszélen öszszegyűlt népfelkelők parancsnoksága „tán a mellettem működő Festetics Taszilóra is bizattassék.”⁶ Az 1848. október 1-én kelt családi egyezség értelmében egyébként öccse, György visszavette Taszilótól a családi hitbizomány felletti rendelkezést, ezáltal magára vállalva az apjuktól, Festetics Lászlótól rájuk maradt 4.632.041 forintnyi adósságot.⁷ Figyelemre méltó azonban, hogy az említett egyezség ellenére is október első heteiben még Tasziló gróf küld utasításokat Keszthelyre a Directio részére! Megjegyzésre érdemes az is, hogy semmilyen írásos nyoma nincs annak, hogy a gróf a magyar országgyűlés, a megyei közigazgatás, vagy éppen az Országos Honvédelmi Bizottmány rendelkezéseinek és utasításainak uradalmi tisztjei által történő késleltetését, vagy határozott megtagadását parancsolta volna, illetve hallgatólagosan elvárta volna.

⁵ Rövid életrajza megtalálható: Szabó Dezső: *A herceg Festetics-család története*. Bp., 1928. 349-356.

⁶ Vidos levelét közli Hermann Róbert. Körmen a hadtörténelemben 1848–1849. (In:) *Körmen a hadtörténelemben*. Szerk. Veszprémy László–Kelenik József–Hermann Róbert–Bencze László. Körmen, 1992. 230.

⁷ A testvérek közötti korábbi egyezségeket és adósságátvállalásokat, továbbá a Sopronban 1848. október 1-én kelt hivatkozott irat 1852. január 22-i megerősítését ld.: MOL Fest. Lev. P 236 93.cs. ff. 38-38v., 48-49v.

Ezt követően Festetics Tasziló reaktíváltatta magát a cs. k. hadseregben, s 1849 elejétől az itáliai harctéren teljesített szolgálatot. Személyes bátorságának, katonai vezetői és diplomáciai rátermettségének több alkalommal is bizonyosságát adta. 1850-től hét éven át a 7. Reuss-Köstritz huszárezred ezredesként szolgált, majd 1857-ben vezérőrnagyi rangra léptették elő. 1859-ben dandárjával eredményesen harcolt a solferinói csatában, melynek köszönhetően I. Ferenc József a vaskorona-rend második osztályával tüntette ki, majd egy évi szabadságot követően ismét Észak-Olaszországban állomásozott. 1864. január 21-én altábornagyi rangot kapott. Részt vett az 1866. évi königgrätzi csatában, melyben súlyosan megsebesült, s bal lábát amputálni kellett. Ezután számfeletti állományba helyezték, de 1879. április 20-án az uralkodó lovassági tábornokká léptette elő. Soha nem nősült meg, s 1883. február 5-én halt meg Bécsben.⁸

1.

OLLÁR, 1848. MÁRCIUS 17.

ROSEMBERSZKY ANTAL URADALMI ALÜGYÉSZ DIRECTIÓHOZ INTÉZETT
JELENTÉSE A ZALAEGERSZEGI MEGYEGYŰLÉSÉRŐL

Te[kin]t[e]tes Kormány!

A folyó hónap 15-én követ urak jelentése folytán az országgyűlés teendői eránt készített felírás tárgyában Zala megye részéről tartatott rendkívüli közgyülekezet alkalmával: miután első nap, örömmel fogadtatván a felírási javaslat, követ urak oda lettek utasítva, hogyha a felső tábla azon fölíratnak őfölsége eleibe juthatását akadályozni kívánná, igyekezzenek azt a Rendek részéről nevezendő külön küldöttség által őfölségének felterjeszteni, s mint a kifejlett kor kérdéseinek legsürgetősebbjei: a sajtószabadság, népképviselet, és nemzetőrség felállítása létesítését előlegeten, s minél előbb kinyerni; – továbbá igyekezzenek egy fölírást eszközölni, melyben őfölségének hívtelen, s rossz tanácsadói, a fennálló törvények nyomán, nemcsak hivatalaiktól elmozdítottani, hanem megbüntettetni kéressenek; – valamint hogy a magyar sorkatonaság őfölsége által a nemzet tudta nélkül külső tartományok meghódítására avagy nemzetek elnyomására az ország határán túl ne vitessék, s ne

⁸ Köszönettel tartozom Hermann Róbert hadilevéltári rezidensnek, aki Bécsből megküldte számomra Festetics Tasziló szolgálati minősítésének másolatát.

használtassék: – Te[kin]t[e]tes első alispán Kerkápolyi István úrnak legközelébb történt elhúnyta jelentetett be, melynek folytán az első alispáni hivatal minél előbbi betöltése tekintetéből őfölségéhez fölrás határozatott, hogy a jövő kisgyűlésnek, mely jelenleg közgyűléssé változtatott által f[o]lyó]. é[v]. április 11-re kitűzött napján a tisztt, s illetőleg alispáni választást maga főispán Batthyány Imre őn[agy]s[á]ga által megtartatni méltóztassék; – addig is a politikai kormányzás Csillag Lajos 2-od alispán úrra bízott, s a megye pecsétje néki által adatott; – egyszersmind megajánltatott, hogy mivel elhúnyt alispán úr, mint a múlt országgyűlési követ, ebbéli költségeinek fedezésére 1500 p[en]gő f[orintok]kal kelletinél többet vett ki, úgy a Kelemen féle összegnek is hátralévő kamatokban 500 p[en]gő f[orintok]kal adós, hosszas szolgálata, s több nagyérdemei elismeréséül, úgy számos árvái tekintetéből is, ezek a nemesi pénztárból fizettessenek ki, s ezzel még némely belkormányzási ügyek felvételével másnap a gyűlés befejeztetett.

Azonban Zalabéri Horváth János kamarás úrhoz gyorspostán érkezett tudósítása folytán Tolnay Károly úrnak, írt M[éltósá]gos úr megjelenvén Z[ala].Egerszegen, s a már elszéledt R[ende]k visszahivatván a gyűlés folytatott, s írt követ úrnak levele felolvastatván abból értesültek a RR., hogy a párizsi események példáján Bécsben kiütött lázadás, – melynek következtében Metternich miniszter, s Apponyi főkancellár hivatalaikról leköszöntek, s a fővárosból megfutamodtak. A polgárság a fegyvertárt elfoglalta, s polgári őrséggé alakulván a királyi palota őrzését által vette; – a sorompók lerontattak, Albrecht főherceg ki a népre, mely közül 20an a téren halva maradtak, lövetett, miután a tüzet parancsoló tisztt lekoncoltatott, megfutott, s a fővárost odahagyta; – a szabad sajtó, s egyéb kívánatok kikiáltattak sat. – Az országosan összevgyűlt RR aggodalmát felébresztette, s azért – a konzervatív párt tökéletes megszűntével – egy száz tagból álló küldöttséget neveztek őfölségéhez menendőt, melynek vezetésére nádor őfensége önként ajánlkozott, avégett, hogy a nemzet általános, s a felírásban is kifejtett kívánságai megadását eszközölje; – továbbá, hogy az egész törvényhozó testület T[ekintetes]. Deák Ferenc úrnak Pozsonyban leendő megjelenését nélkülözhetlenül (sic) kívánja; – s azon maga követ úr kérelme mellett, hogy a megye mindent kövessen el Deák Ferenc úrnak követül felküldése felmenetele mellett, megküldi egyszersmind mintegy 60 felső és alsó táblai tagoknak aláírásával ellátott, s Deák Ferenc úrhoz intézett abbéli kérelmét, s felszólítást, hogy a kifejtett, és sürgetős körülmények tekintetéből Pozsonyba[n] minél előbb jelenjen meg. Mire határozatott, hogy a RR., polgárság, s mindenki, aki csak elmehet, Kehidán jelenjen meg a küldöttséghez csatlakozandó, mely T[ekintetes]. Deák Ferenc urat a

követség elvállalására megkérje, s a nyerendő válasz után a teendők feletti tanácskozás végett a gyűlést tartsa meg. Mely határozat azonban Deák Ferenc úrnak véletlen Egerszegen lett megjelenése megváltoztatván, a küldöttség számos Rendek, polgárság, és zsidóság hozzá csatlakozásával Deák Ferenc úrnál megjelenvén, kiküldetésében eljár, s nagy örömmel értesült, hogy bár érzi egészségi állapota gyengeségét, a haza kívánságát mégis önfeláldozásával is sietend teljesíteni, mely nyilatkozata, s önkívánsága szerint, – megkívánván a formalitást is tartatni, – a követválasztási gyűlés f[olyó]. március hó 22-re kitűzetett. Minthogy pedig követ urak közül mindketten Deák Ferenc úrnak felmenetele esetére leköszönésüket béküldötték, Csuzy Pál úré fogadtatván el, Tolnay úr utóbb is megtartatott.

Értesülvén pedig a R[ende]k. gróf úr ő M[é]lt[ósá]gának Keszthelyen létéről, mindamellet, hogy magán körben alispán urat megkérték ő M[é]lt[ósá]gának ezen követválasztási gyűlésre leendő meghívására, engemet is sürgetősen felhívtak, s megbíztak, hogy ebbéli özkívánatokról, s óhajtásukról, ő M[é]lt[ósá]gát értesítsem, s a körükben leendő megjelenésre megkérjem. Méltóztassék azért a Te[kin]t[e]tes Kormány ő M[é]lt[ósá]gát a gróf urat ezekről tudósítani, s az itteni megjelenésre megkérni.

Szükségesnek tartom még a Te[kin]t[e]tes Kormánynak halasztás nélkül tudomás végett a mai napon Pestről Horváth Vilmos t[ábla]. bíró úrhoz T[ekintetes]. Csány László úrtól sebes postán érkezett, s ide ÷ alatt mellékelt levelét, úgy ehhez ide zárt, s ide csatolt proklamációt megküldeni, mely, s különösen a 7. pontból eredhető komoly demonstrációk a R[ende]ket nagy aggodalomba ejtette.

Kelt Ollárban március 17-én 848.

Te[kin]t[e]tes Kormánynak

alázatos szolgája
Rosemberszky Antal
uradalmi alügyész

MOL Fest. Lev. P 237 11. cs. 5. ff. 13-16

2.

KESZTHELY, 1848. MÁRCIUS 26.

**A DIRECTIO UTASÍTÁSA VALAMENNYI URADALOM SZÁMÁRA A ROBOTSZOLGÁLAT
TOVÁBBI BIZTOSÍTÁSA ÉRDEKÉBEN**

Itt lévén a tavaszi szántás-vetésnek ideje, minthogy a jelenlegi országgyűlésen a robot megszüntetése iránt alkotott, de még őfelsége által nem szentesített törvénycikkelyt az uradalmi jobbágyok talán mint szentesítettet tekintendik, és annál fogva robotra kiállani vonakodni fognak, hogy ilyen körülmény miatt a tavaszi gazdasági munkák fel ne akadjanak: oda utasítatnak a tisztségek, hogy ezen tárgy iránt elébb az uradalmi ügyvédi hivatallal értekezvén, annak hozzájárultával igyekezzenek szép módjával rábírní a jobbágyokat robotszolgalásra, tudtokra adván nekik, hogy az országgyűlésen e részben alkotott törvény még őfelsége által se szentesítve, se megyeileg kihirdetve nem lévén, az még kötelező erővel nem bír. Ha mindazáltal ilyes értelmezés sikeretlen (sic) lenne és a jobbágyok szépségesen robotolni vonakodnának, őket arra eddigi törvény szabta módon szorítani nem kell, hanem iparkodjanak a tisztségek pénzes és egyéb erővel végrehajtani az uradalmi munkákat.

Továbbá gróf úr őm[é]l[tósá]ga sürgetős parancsolatjából feladatik a tisztségeknek, hogy adjanak az iránt tüstént véleményt, őm[é]l[tósá]gának felterjesztendőt, hogy roboterő nem létében miképp gondolják a gazdaság vitelét intéztetni.

MOL Fest. Lev. P 279 383. cs. Ternio III. No. 54

3.

KESZTHELY, 1848. MÁRCIUS 29.

**RÉSZLET A DIRECTIO JEGYZŐKÖNYVÉBŐL AZ OLLÁRI TISZTEK JAVASLATÁRÓL
A JOBBÁGYFELSZABADÍTÁS KÖVETKEZTÉBEN KIESŐ ROBOT LEHETSÉGES
PÓTLÁSÁNAK TÁRGYÁBAN**

Ollári tisztség folyó évi márc[ius] 26-ról kelt meghagyás következtében felterjeszti körülményes jelentését az iránt, hogy a roboterőnek megszüntetésével miképp vélné a gazdaságnak további vezetését eszközölhetni, mely a következőkben összpontosul: a gazdaság folytatására szükséges erőt csak a major erőtől lehetvén várni biztosan, ily erőnek felállítása legbiztosabban célhoz vezet, mivel mindazáltal akármely pénzázdozattal sem lehetne annyi számú cselédet, marhát és egyéb szükségeseket rögtön előteremteni, mennyit az egymást szakadatlanul

felváltó gazdasági munkák igényelnek, a tisztség véleménye az volna, hogy a béres erőnek mégis amennyire lehet szaporítása mellett a távolabb fekvő földek holdszám szerint napszám szolgálatért, a bizonytalan munkálatú rétek felében, s ugyan szántási napszámokért osztatnának ki, amely majoroknál pedig az ilyes földek és rétek kapóság nem volnának, vagy azokat teljességgel kiadni nem lehetne, ily majoroknál léssen szükséges legelsőbben is a béres erőt szaporítani, addig is pedig a gazdaság vezetését csak oly kiterjedésben folytatni, mennyit a meglévő erő mellett, s pénzes erő segítségével meggyőzni lehet.

MOL Fest. Lev. P 279 383. cs. Ternio II. No. 49/370.

4.

KESZTHELY, 1848. ÁPRILIS 5.

RÉSZLET A DIRECTIO JEGYZŐKÖNYVÉBŐL A ROBOTMEGTAGADÁSOK TÁRGYÁBAN

Március 29-én jelenté a hivatalnak az uradalmi Tiszt[ar]tó, hogy az eddig becsületesen robotozott jobbágyoknak legnagyobb része megkezdi a robotokat tagadni, sőt hogy a kiharancsoló hajdúk ellen egy pár fenyegetések jöttek volna közbe. – A felelős ministeriumnak elnöke által kiadott körlevél következtében semmi kényszerítéshez nyúlni nem lévén szabad, más módot nem látott a fiskalátus, mint azt, hogy azon elvből menve ki, miképpen az ország a kármentesítést úgyis csak azon naptól fogva határozván el, melyben a keletkezendő felmentő törvény ki lesz hirdetve, minden addigi károokra nézve az uradalmak hihetően makacs jobbágyaik ellen lesznek utasítva, – a 3 vidékbeli szolgabíró urakat megkeresse, hogy legalább arról intézkedjenek, hogy az uradalomnak legalább lehessen (sic) az iránt, hogy kik voltak a makacsok.

MOL Fest. Lev. P 279 382. cs. Ternio I. No. 30/374

5.

KESZTHELY, 1848. JÚNIUS 21.

A DIRECTIO UTASÍTÁSA A SÁGI TISZTARTÓNAK, HOGY FESTETICS TASZILÓ DÖNTÉSE NYOMÁN FIZESSE KI A SOPRON MEGYE ÁLTAL MEGAJÁNLOTT HADFELSZERELÉSI HOZZÁJÁRULÁS ARÁNYOS ÖSSZEGÉT

A haza jelen sürgős szükségeinek fődözésére N[eme]s Sopron megye által megajánlott 50 000 pengő forint segedelemből a tisztség által M[é]l[tósá]gos

gróf úrral közlött kivetés szerint, sági uradalomra esett 395 f[orin]t 35 xrokra nézve, 6m[é]l[tósá]ga rendeléséből oda utasították a tisztség, hogy ezen összeget, de csak azon esetre, ha a többi birtokosok is illetőségeiket megfizetendik, mi azonban előbb megtudandó léssen, az uradalmi pénztárból Berzsenyi ügyvéd úr hozzájárultával, annak helyén nyugta mellett fizesse ki.

MOL Fest. Lev. P 279 382. cs. Ternio I. No. 103/610

6.

ZALAEGERSZEG, 1848. JÚNIUS 22.

ELISMERVÉNY AZ OLLÁRI URADALOM ÁLTAL
A NEMZETŐRSÉG RÉSZÉRE KÜLDÖTT FEGYVEREKRŐL

Hogy M[é]l[tósá]gos gróf Festetics Tasziló úr ollári uradalmából a nemzeti őrsereg számára küldött

szuronyos puskát	három darabot
zálog (sic) puskát	egy darabot
dupla pisztolyt	hat darabot
pisztolyvesszőt	hat darabot
pisztolytokot	hat darabot
patrontáska	három darabot
patron szíjat	három darabot
puskavesszőt	három darabot
kard hüvellyel, szíjjal	négy darabot

által vettem, megismérem. Zalaegerszegen, június 22-én 1848.

Kovács Vendel
megyei várnagy

MOL Fest. Lev. P 237 11. cs. 5. f. 10.

7.

KESZTHELY, 1848. JÚNIUS 26.

RÉSZLET A DIRECTIONÁLIS JEGYZŐKÖNYVBŐL A FESTETICS TASZILÓHOZ
INTÉZETT JELENTÉS TÁRGYÁBAN KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A NEMZETŐRSOROSZÁSOKRA ÉS A HELYI LAKOSOK HANGULATÁRA

Mesterházy ügyvéd úr azt jelenti a Directionnak, hogy Zala megye részéről Keszthely mezővárosából a Dráva mellé állítandó nemzetőrök közé tegnapi

napon történt sorozás által M[é]l[tósá]god és a következő tisztek is besoroztat-
tak, ú[gy]. m[int].

Szalós Mihály mérnök
Lenhard János pénztárnok
Garger Vida ménesmester
Böröndy Iván gazdasági írnok
Takács István kormányi írnok
Jersán és Simon kerti segédek

Egyébiránt az itteni lakosok ingerültsége lecsillapítására, mely ingerültség Mesterházy úr állítása szerint M[é]l[tósá]god tisztjei ellen van irányozva, azt véleményezi teendőnek ügyvéd úr, hogy azon napszámokat, melyek fele részbeni kaszálás alá már kiosztott rétektől a vállalkozó lakosok ajánlottak, a mostani körülményekben, vagy általában minden vállalkozásnak vagy legalább azoknak, kiknek a Dráva mellé mennie kelletik, ez idénre elengedni kellene. Ebbeli jelentését ügyvéd úrnak M[é]l[tósá]god rendelkezése végett a Directio másolatban alázattal felterjeszti, addig is pedig akképp rendelkezett a tisztségnél, hogy a tisztek elmenetelét nem gátolhatja, és hogy az uradalmi pénztárt a számtartó vegye által Lenhardtól, és a cassa nagyobb biztonság okáért Csaplovics főpénztárnok úrnál tartassék, ami pedig a napszámok elengedését illeti, az iránt M[é]l[tósá]god rendelését alázatosan kikérjük. E részben a Directio által oda van utasítva a tisztség, hogy utóbbi rendelésig a napszámok leszolgálására ne szorítsa a lakosokat.

K[rajner]. I[mre].
Cs[aplovics]. D[ániel].
G[erics]. P[ál].

MOL Fest. Lev. P 279 383. cs. Ternio IIIa. No. 283

8.

KESZTHELY, 1848. SZEPTEMBER 13.

RÉSZLET A DIRECTIO JEGYZŐKÖNYVÉBŐL HIVATKOZÁSSAL CSÁNY LÁSZLÓ
JAVASLATÁRA JELLAČIĆ VÁRHATÓ TÁMADÁSÁT ILLETŐEN

Csáktornyai tisztség jelenti, hogy Muraközzel megütköző Horvátország szélén Stájerhon határától kezdve a Dráva mentében lenek Légrád felé napról napra nagyobb számmal nevelkedik (sic) B[áró] Jellačič által összegyűjtött fegyveres erő száma, s Varasd tájékán nagyobb hadi készülétek is vagynak ren-

deзве, honnét azoknak Muraközbe leendő betörésétől minden órában tartani lehet. Könyörög tehát utasíttatni, hogy azon esetre, ha előre kitudhatná, hogy be fognak törni a Muraközbe, és mikor? Mi tévő legyen a szarvasmarhákkal és ménessel, vajon nem lenne tanácsosabb azokat más uradalmakba és ugyan a gulyabeli marhákat b[alaton]sz[ent]györgyibe, a ménest p[edi]g csurgói és keszthelyi uradalomba áthajtani? – Ez értelemben a tisztség Csány László királyi biztos urat f[o]lyó]. hó 4-én Csáktornyan létében megkeresvén ez a tisztséget ilyes hajszolásnak tételétől elállani kérte, mint amely az ügyis nagy nyughatatlanságban élő népben csak gyanút gerjeszthetvén a félelemre, az még nagyobb aggodalomba jöhetne.

MOL Fest. Lev. P 279 383. cs. Ternio II. No. 118/882.

9.

KESZTHELY, 1848. OKTÓBER 5.

KRAJNER IMRE ÉS CSAPLOVICS DÁNIEL URADALMI TISZTEK FESTETICS TASZILÓHOZ ÍRT JELENTÉSE A GRÓF SOMOGYI ÉS ZALAI BIRTOKAIRA KIVETETT MEGYEI HADFELSZERELÉSI HOZZÁJÁRULÁS ÖSSZEGÉT ILLETŐEN

Méltóságos Gróf, Császári Királyi Kamarás Úr,
Nagyságos Úr!

Somogy megye állandó bizottmánya által a felállítandó 2000 önkéntes fel fogadására és felszerelésére kivetett öszvegből Méltóságod Somogy megyei jószágaira 9 699 f[orint] 96 denár pengő pénzben esvén, ezen summának legalább felerészbeni azonnali kifizetése sürgettetik olyformán, hogyha a fizetés meg nem tétetnék, arra Nagyságod executio által is kényszeríttetni fogna. Kérjük tehát Méltóságodat, méltóztassék rendelését kiadni, vajon a fizetés eszközöltessék-e, vagy sem? Egyébiránt megjegyezzük, hogy a megszüntetett urbériségekre eső mennyiség is a volt urbériség tulajdonosa által fizetendő, mely végzésre nézve azt jegyzi meg Lehner ügyvéd úr, hogy Somogyban az urbériséget vesztő urak között általánosan az a nézet uralkodik, miszerint ők a vesztett urbériségektől, melyekért eddig kárpótlást sem nyertek, magukra új terheltetést nem vállalhatnak, és így a bizottmány e részben végzése ellenére a vesztett urbériségtől e reájok rótt fizetést teljesíteni nem fogják.

Hasonlóul Zala megye bizottmánya is a községek költségén ezer önkéntes nemzetőrök kiállítását végzésileg elhatározván, minthogy a költséghez birtokaránylag mindenkinek, s így Méltóságodnak is járulni kellekik, ennél fogva

az ollári ügyvédi hivatal Ollár, Szepetk, Istvánd, és Kemendi helységekre már kivetett költségekből Méltóságod birtokára eső 74 f[orint] 35 xr kifizetését megrendeltetni kéri.

Szentjakabi helységbelieknek vidékbeli szolgabíró úrhoz adott folyamodásuk, s erre vezetett hátirat folytában a helységekre kivetett két önkéntes kiállítási költségeit egy részben az uradalom is viselni tartozván, minthogy ezen költségek jelenleg 52 pengő forintot tesznek, rendelést kér a Tisztség, hogy ezen összegből uradalmi részről fizetessék-e valami, s mennyi?

Ezen kétfélebeli jelentések folytában is tehát rendelést kérünk Méltóságodtól, hogy a bejelentett, úgy netalán utóbb még bejelentendő esetekben mihez tartsa magát a Directio, teljesítse-e az uradalomra kivetett ilyenmű adózásokat, vagy sem?

Nagy kegyelmébe, s hathatós pártfogásába ajánlottak mély tisztelettel maradunk Méltóságodnak

Keszthelyen, október 5-én 848

alázatos szolgálói

Krajner Imre m[anu]p[ro]pria]

Csaplovics Dániel m[anu]p[ro]pria] I[n]sp[ek]to[r]

MOL Fest. Lev. P 237 11. cs. 5. ff. 7-7v

10.

BÉCS, 1848. OKTÓBER 6.

FESTETICS TASZILÓ UTASÍTÁSÁNAK MÁSOLATA A DIRECTIO JEGYZŐKÖNYVÉBEN
A SOMOGY MEGYEI KVÓTA KIFIZETÉSÉT ILLETŐEN, MEGEMLÍTVE
A BÉCSI NÉP FELKELÉSÉT ÉS LATOUR HALÁLÁT

A Directio levelét ma megkaptam, és tüstént azt válaszolom, hogy Somogy vármegye kívánsága szerint pénzt kell adni. Azonban minthogy csak felét kívánják most, és erre nézve a többi somogyi birtokosok is igazságtalannak találják, hogy még az úrbériségeikért is meg akarják őket adóztatni, Lehner ügyvédnek azt az utasítást kell adni, hogy most a felénél többet ne fizessen, sőt ha a körülmények megengedik, próbáljon kevesebbre megalkudni.

Sz [ent]jakabon a kívánt 52 f [orint], és az ollári helységekből a 74 f [orint]tot ki kell fizetni. – Egyébiránt ma Bécsben nagy revolutio van, Latour hadiminisztert megölte a nép, hogy mi lesz belőle, még nem tudni, de meglehet, hogy a készülétek szükségtelenek lesznek.

Gróf Festetics Tasziló m[aga].k[ezével].

MOL Fest. Lev. P 279 383. cs. Ternio IIIa. No. 970

11.

KESZTHELY, 1848. OKTÓBER 11.

RÉSZLET A DIRECTIO JEGYZŐKÖNYVÉBŐL AZ ALBERT NUGENT ALEZREDES CSAPATAI ÁLTAL OKOZOTT PUSZTÍTÁSOKRÓL ÉS ERŐSZAKOS CSELEKMÉNYEKRŐL

Sz[ent]miklósi tisztség a gróf Nugent alezredes vezérlete alatt Kanizsán tanýázott mintegy 17 vagy 18 száz fölött álló horvát tábornak megtámadtatása következtében okozott károkról tesz körülményes jelentést, mely szerint az ottani kovács lakás melletti istálló, vendégfogadói szekérszín s istálló, és a sorjában lévő házak majd mind felgyújtattak a horvátok által. Ezek közt elégs áldozatává lett /a fővadászi lakot kivéven!/ mind a két árendális zsidó ház, – a fővadász agyonlövetett.⁹ Móríchelyen a gabonaasztagok, s lábas pajták az épületekkel együtt szinte felgyújtattak, s egyedül a magtár és ököristálló maradt épségben. – A cselédség kirabolgatott, sertéseik levagdaltattak, szarvasmarháik pedig falkásul elhajtattak. – A svajceria és birkaseregek valamint Móríchelyről jó idején a szaplányosi erdő mélyébe behajtattak, úgy Sz[ent]miklósról is idején fokosi majorba menekítették. Sz[ent]miklóson a kastély és major közelében valami nevezetes pusztítás nem történt.

MOL Fest. Lev. P 279 383. cs. Ternio II. No. 126/967

12.

KESZTHELY, 1848. OKTÓBER 26.

KRAJNER IMRE ÉS CSAPLOVICS DÁNIEL JELENTÉSE FESTETICS TASZILÓNAK A CS. KIR. TŰZÉRSÉG ÁLTAL OKOZOTT KÁROKRÓL A CSURGÓI URADALOMBAN

Méltóságos Gróf, Császári Királyi Kamarás Úr,
Nagyságos Úr!

Alázatosan jelentjük Méltóságodnak, hogy a csurgói tisztségtől a Directióhoz érkezett tudósítás szerint folyó október 11-én s utána következett

⁹ A horvátok által agyonlőtt fővadász Piets Ágoston volt. Utódául Schiffer Ferenc szoboticaai fővadászt jelölte ki a Directio.

napokon, a Murán túl tanyázó ellenségnek lödözései által Kakonyán az uradalmi épületek, úgymint: korcsma, szekérszín, istállók, molnár- és gazdalakások, az ottani deponitoriummal együtt leégtek, a korcsma alatti pince feltört, az üres hordók összevágattak és megégettettek, a deponitoriumban volt 400 fenyőfa zsindele és 350 fenyődeszka, 3 kereszt rosz, a tűz által megemésztettek. Az ottani haszonbérlők a gazdával együtt lakhelyeiket elhagyván, vagyonaik elvesztése után kénytelenek valának életüket futással megmenteni.

Nagy kegyelmébe, s hathatós pártfogásába ajánlottak, mély tisztelettel maradunk Méltóságodnak

Keszthely, október 26-án 1848. alázatos szolgálói
Krajner Imre m[anu]p[ropria]
Csaplovics Dániel m[anu]p[ropria] I[n]sp[ekt]o[r]

MOL, Fest. Lev. P 237 11. cs. 5. f. 5.

13.

KESZTHELY, 1848. OKTÓBER 31.

HIVATKOZÁS ZALA MEGYE OKTÓBER 2-ÁN KELT LEVELÉRE,
MELYNEK NYOMÁN A DIRECTIO 2000 FORINT KÖLCSÖNT FOLYÓSÍT
A HONVÉDSEREG SZÜKSÉGLETEIRE

Zala megye állandó bizottmánya avégett keresi meg gróf úr öm[é]l[tosá]gát, hogy a honvédi sereg felszerelési és élelmezési költségeinek elviselhetésére néhány ezer forintnyi kölcsönnel segíteni méltóztassék a megyét, a béke helyreálltával leendő megtérítés és visszafizetés mellett.

Az intézkedési rovat megjegyzése: Megtétetett a rendelés, hogy 2000 f[orin]t kölcsön adasson.

MOL Fest. Lev. P 279 383. cs. Ternio IIIb. No. 94/1009.